

Propada ladanjsko-gospodarska vila kod Savudrije

Rane na Stanciji Grande sve vidljivije i sve otvorenije

Str. ► 12. i 13.

ZVONIMIR GAJIC

ZUB VREMENA Ladanjsko-gospodarska vila ko

Rane na Star Grande sve v i sve otvorene

Stanzija Grande nekad je primala goste željne mira i odmora

Nabujala vegetacija u blizini kao da skriva ovu ogoljelu staricu od pogleda znatiželjnika kojih je sve više u njenoj blizini. Naime, samo par stotina metara istočnije od ovog zaštićenog kulturnog dobra prošle je godine u punom sjaju zablistao je turistički kompleks Petram, najmodernije zdanje s najvećim krovnim bazenom u Europi

Zvonimir GUZIĆ

UMAG ► Kažu da vrijeme liječi rane. To se ne može reći za Veliku stanciju, poznatu i kao Stanzija Grande, dvjestotinjak godina staru ladanjsko-gospodarsku vilu pored Savudrije, kojoj je zub vremena nanio ozbiljnu štetu, a rane su sve vidljivije i sve otvorenije.

Nabujala vegetacija u blizini kao da skriva ovu ogoljelu staricu od pogleda znatiželjnika kojih je sve više u njenoj blizini. Došli su toliko blizu da ni visoke krošnje stabala više ne mogu skrivati ovo jadno stanje nekad velebnog zdanja. Naime, samo par stotina metara istočnije od ovog zaštićenog kulturnog dobra, prošle godine u punom sjaju zablistao je turistički kompleks Petram, najmodernije zdanje s najvećim krovnim bazenom u Europi. I baš iz tog ljudskog akvarija s vrha hotela pogled gostiju puca prema našoj Stanziji Grande.

I ona je nekad davno bila lijepa i velebna i primala je

goste željne mira i odmora. Cijela povijest savudrijske ljepotice dokumentirana je u knjizi konzervatora i povijesničara umjetnosti Petra Puhmajera »Velika stanzija - vila Cesare u Savudriji«.

Zlatno doba imanja

Priča nas vraća na početak 19. stoljeća kada je Velika stanzija imala naziv Borozija, po poznatoj obitelji Borisi koja je na ove prostore pred Turcima pobjegla iz Bara. Borisijevi su imali

kuću s gospodarskim zgradama koju je 1819. godine kupila obitelj Fabris iz Pirana i izgradila stanciju kakvu danas poznajemo.

Vlasnik Giuseppe Fabris posjed je koristio u gospodarske svrhe, uzgajajući krave, konje i ovce. Tek je nakon njegove smrti 1839. godine njegov nasljednik Angelo Fabris sagradio većinu današnje stancije koja je u njegovo vrijeme i dobila prefiks »Velika«. U dokumentima se dalje navodi da je on počeo sa uzgojem du

dova svilca i da je imao preko stotinu jutara obradivih polja. No, vjerojatno zbog velikih financijskih problema Angelo je bio primoran prodati imanje. Za 33.000 forinti, vlasnik Velike stancije 20. srpnja 1877. godine postaje Carlo Cesare, bogati brodovlasnik i industrijalac iz Trsta.

On odmah kreće s rekonstrukcijom i nadograđuje toranj u klasičnom gotičkom stilu inspiriran dvorcem Miramare i zgradom arsenala Lloyd Triestino u Trstu. Uređena je i unutrašnjost zdanja, te su zidovi raskošno oslikani. Stanzija

Povijest savudrijske ljepotice dokumentirana je u knjizi konzervatora i povijesničara umjetnosti Petra Puhmajera

d Savudrije nekad lijepa i velebna

nciji idljivije ije

“Novi značajni prostorno gospodarski zahvati koji se Prostornim planom Istarske županije planiraju na području Grada Umaga su... sportsko-rekreacijske građevine - golf igrališta »Markocija« i »Stanzija Grande« (pokrenut postupak ishodovanja akata za gradnju)...

navod iz Prostornog plana uređenja Grada Umaga iz veljače 2023.

ljubav učinila je stanciju na neki način ukletom.

Početkom Drugog svjetskog rata obitelj Cesare napušta Savudriju, a njihova vila u jesen 1943. godine postaje stožer Njemačke vojske. Vojna okupacija ovog nekad ladanjskog zdanja nastavlja se i završetkom rata kad u ljeto 1945. godine prelazi u posjed Jugoslavenske ratne mornarice. Vojska ga napušta krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća, od kad imanje rapidno propada.

Hrvatski restauratorski zavod 2010. godine provodi arhitektonsku studiju, utemeljenu na arhivskim i konzervatorskim istraživanjima, koja predstavlja temelj za buduću obnovu.

Ambiciozni planovi

Već nekoliko godina kruži urbana legenda da će Velika stanzija biti obnovljena kao heritage hotel za elitni turizam uz koji ide i golf teren s 18 rupa. Država već godinama neuspješno pokušava staviti u funkciju ovu nekretninu, koja se nalazi i u planu upravljanja državnim inovinom za iduću godinu Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine.

U izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Grada Umaga iz veljače 2023. godine, pod Planom prostornog uređenja točka 13. Građevine i kompleksi posebne namjene, pronašli smo pasus u kojem piše:

»Novi značajni prostorno gospodarski zahvati koji se Prostornim planom Istarske županije planiraju na području Grada Umaga su... sportsko-rekreacijske građevine - golf igrališta »Markocija« i »Stanzija Grande« (pokrenut postupak ishodovanja akata za gradnju)...«

Trenutno je cijelo imanje ograđeno visokom žicom i ogradom, te pristup samom objektu nije moguć. Teren oko same kuće je očišćen od raslinja, a vrh kule obuhvaćen je debelom trakom da bi se spriječilo daljnje odvajanje zidova. Na tabli koju je postavila Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, stoji znak zabrane približavanja stanciji zbog opasnosti od urušavanja.

Dok država ne nade pravog kupca, možemo se samo nadati da se ovaj dio povijesti neće urušiti do temelja.

Kad bi barem netko mogao zaustaviti vrijeme.

Angelo Fabris sagradio je većinu današnje stancije koja je u njegovo vrijeme i dobila prefiks »Velika«

tada dobiva još jedno ime - Villa Cesare.

Imanje u to vrijeme živi svoje zlatno doba. Kuća je imala tekuću vodu i električni agregat za rasvjetu, bio je ureden i predivan ladanjski vrt, te put prema moru. Grmovi lovora i danas stoje uz aleju prema moru tvoreći prirodni tunel, stoje tu poput nijemih stražara i čuvaju priče iz davnina o životnim dramama stancijinih žitelja.

Jedna od tih legendi bila je i polazišna točka za roman Damira Zlatara Freya

»Stanzija Grande« u kojem se isprepliću povijesne činjenice i fikcija. Kroz sve se provlači ljubavna priča mlade plemkinje Franceske Fabris Pallato i trgovca Maria Morpurga de Nilma. Njihova tragično okončana